

При навчанні в співробітництві у студентів є можливість спілкуватися між собою, пояснюючи незрозуміле. Також у сильніших студентів розвивається особлива відповідальність за весь колектив. Завдяки цьому формуються комунікативні вміння. Іноді є сенс формувати групи за рівнем досягнутого – при цьому з найслабкішими працює педагог. Але взагалі частіше є доцільним складати групу зі студентів різного рівня навчання.

Метою є навчання разом, а не тільки виконання поодиночі окремих завдань кожним студентом.

Є декілька варіантів навчання в команді: формування малих груп зі студентів з різним рівнем підготовки з наданням їм завдання, командно-ігрова навчальна діяльність, індивідуальна праця в команді, парна робота.

При навчанні в співробітництві успіх усієї команди залежить від вкладу кожного учасника, що формує індивідуальну відповідальність. Оцінюється не тільки сам результат, але й зусилля, які були докладені для його досягнення. Це дає рівні можливості й для сильних, і для слабких студентів. Тому мотиваційний рівень учасників набагато вищий, ніж при традиційній формі навчання.

Таким чином, навчання в співробітництві є перспективною альтернативною формою сучасного традиційного навчання.

ІНТЕГРАЦІЯ РІЗНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

*Козько В.М., Могиленець О.І., Бондаренко А.В., Соломенник Г.О.,
Меркулова Н.Ф., Граділь Г.І., Кацапов Д.В., Юрко К.В., Винокурова О.М.*
Національний медичний університет, м. Харків

Навчальний процес у сучасних умовах реформування системи вищої освіти вимагає постійного вдосконалення. Головними вимогами до випускника, крім професійних знань, вмінь та навичок, стають компетентність і мобільність. Успішність досягнення мети залежить не тільки від змісту освіти, але і від того, як засвоюється навчальний матеріал: колективно або індивідуально, в авторитарних чи гуманістичних умовах, опираючись на увагу, сприйняття, пам'ять або на весь особистісний потенціал людини, за допомогою пасивних або активних методів навчання. Відомо, що результат навчання залежить від оптимального вибору методів навчання, які повинні враховувати як вікові особливості студентів, їх попередній суб'єктивний досвід, знання і уміння, так і індивідуальні стилі мислення. Навчання, орієнтоване лише на запам'ятовування, не може задовольнити сучасні вимоги до фахівця. Першочерговою є проблема формування таких якостей людини, які дають можливість самостійно засвоювати нову інформацію, розвивати вміння та навички, необхідні для виконання діяльності на високому професійному рівні [1-3].

На думку Баюл Т.П. та Степаненкової Л.Т., викладачі спецдисциплін повинні викликати у студента зацікавленість до навчального предмету, надавати можливість самостійно і індивідуально вирішувати виробничі ситуації, виявляти ініціативні погляди на сучасні проблеми, розвивати у слухачів творчу активність. При цьому основне завдання викладача – сформувати спеціаліста-професіонала [4].

Традиційно розрізняються три основних групи методів навчання: пасивні, активні та інтерактивні. При застосуванні пасивних методів студенти виступають в ролі "об'єкту" навчання, повинні засвоїти і відтворити матеріал,

що передається їм викладачем. Основні методи – це лекція, читання, опитування. Застосування активних методів надає можливість тим, що навчаються, стати не “об’єктом”, а “суб’єктом” навчання, включають елемент творчості. Основні методи – це творчі завдання, питання від студента до викладача, і від викладача до студента. Інтерактивні методи дозволяють вчиться взаємодіяти між собою; а інтерактивне навчання побудоване на взаємодії тих, хто навчає і навчається, включаючи педагога. Ці методи передбачають колективне навчання в співпраці, причому і той, хто навчається, і педагог є суб’єктами навчального процесу. Педагог частіше виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи, творця умов для ініціативи студентів. Під час інтерактивного навчання студенти активно спілкуються, сперечаються, не погоджуються зі співрозмовником. Відбувається забезпечення демократичного, рівноправного партнерства між педагогом і студентами та серед студентського колективу [5].

Одним із найслабших місць у традиційних методах навчання є те, що в активному стані перебуває лише викладач, слухачі ж пасивно сприймають інформацію, тобто навчання має інтелектуально пасивний характер. Традиційні форми та методи навчання передбачають передачу знань, але не завжди формують професійні вміння та навички в майбутніх фахівців. Застосування активних методів навчання веде до активізації пізнавальної діяльності студентів, підвищення мотивації й емоційності навчання, формування професійних умінь та навичок.

Залежно від спрямованості активні методи навчання поділяються на неімітаційні, до яких належать традиційні форми занять (лекція, практичне заняття, лабораторна робота, семінар і тематична дискусія, дипломна й курсова роботи, науково-практична конференція, науково-дослідна робота студентів, групова консультація) та імітаційні, які передбачають, як правило, навчання професійним умінням і навичкам і пов’язані з моделюванням професійної діяльності, інакше кажучи, імітуються як ситуація, так і сама професійна діяльність. Імітаційні, в свою чергу, поділяються на неігрові, що передбачають аналіз конкретних ситуацій, рішення ситуаційних задач, вправи, виконання індивідуальних завдань, та ігрові – ділова гра, розігрування ролей, ігрове проектування [6].

Методи активного навчання використовуються для тренування та розвитку творчого мислення студентів, формування в них відповідних практичних умінь і навичок. Вони стимулюють і підвищують інтерес до занять, активізують і загострюють сприймання навчального матеріалу. Виділяють сім основних методів активного навчання: ділова гра, розігрування ролей, аналіз конкретних ситуацій, активне програмове навчання, ігрове проектування, стажування та проблемна лекція [7].

Ділова гра включає наявність ігрового моделювання та розподіл ролей між учасниками гри; має загальну мету, досягнення якої забезпечується взаємодією учасників гри, підкоренням їх різнобічних інтересів цій загальній меті.

Розігрування ролей є більш простим методом порівняно з діловою грою, що потребує менших затрат часу та засобів на розробку та впровадження. Взаємодія учасників ігрового заняття може здійснюватися, зокрема, у вигляді дискусій.

Аналіз конкретних ситуацій передбачає наявність складної задачі чи проблеми, формулювання викладачем контрольних запитань з даної проблеми, обговорення можливих варіантів її вирішення.

Метод активного програмового навчання характеризується однією специфічною рисою – поінформованістю викладача у правильному чи найоптимальнішому вирішенні поставленої перед студентами проблеми.

При використанні методу ігрового проектування відсутнє наперед відоме вирішення поставленої перед студентами задачі. На відміну від методу аналізу ситуацій, процес вироблення варіантів вирішення, їх захисту та обговорення може тривати кілька тижнів.

Стажування як метод навчання полягає в тому, щоб студент у ролі стажиста займав певну посаду. Хоча і під контролем, він повинен самостійно діяти, тобто приймати рішення, взаємодіяти з іншими посадовими особами.

Проблемна лекція містить у собі проблемні, дискусійні твердження, варіанти вирішення яких досягаються обов'язковим обговоренням їх між усіма присутніми. Цьому передуює монолог викладача, в якому він вводить слухачів у проблему.

Метод "мозкової атаки" – спосіб колективного продукування ідей, який формує вміння зосереджувати увагу на якійсь вузькій меті. Використовуючи метод "мозкової атаки", студенти працюють як "генератори ідей", при цьому вони не стримуються необхідністю обґрунтування своїх позицій та позбавлені критики, адже за цих умов немає "начальників" і "підлеглих", є лише експерти в кожній групі студентів, які фіксують, оцінюють та вибирають кращі ідеї.

Сучасні дослідження з педагогіки й психології ставлять ефективність навчання в пряму залежність від мотивації навчання. Важливо створити на занятті такі умови, при яких у студентів з'явиться зацікавленість і бажання вивчати предмет. Необхідно стимулювати розвиток пізнавального інтересу в студентів. Вони повинні усвідомити, навіщо їм потрібні конкретні знання, яке їхнє практичне значення для їхнього майбутнього.

Студент повинен без примушування прагнути до систематичної, плідної та ретельної навчально-творчої діяльності. Дослідним шляхом встановлено, що змагання в більшості випадків дає значно більший ефект у підвищенні активності студентів, ніж їх зовнішня мотивація. Тому для реалізації цих вимог значне місце в роботі викладачів повинні займати дидактичні ігрові методи навчання.

Навчальна гра – це певною мірою репетиція майбутньої діяльності. Вона дає можливість "програти" в особах практично будь-яку ситуацію. І хоча навчальні ігри не є основним видом діяльності студентів, проте в нинішніх умовах вони мають стати ефективним засобом підготовки майбутніх фахівців.

На нашу думку, заняття зі студентами медичних вищих навчальних закладів на старших курсах повинні проводитися з застосуванням традиційних пасивних методів навчання (відтворення вивченої або отриманої на лекціях інформації про етіологію, епідеміологію, патогенез, клінічні прояви, лабораторну діагностику та лікування певних захворювань шляхом відповіді на питання викладача, вирішення комп'ютерних тестів), а також включати в себе активні та інтерактивні.

Вирішення ситуаційних задач (здебільшого направлене на встановлення діагнозу) підвищує ефективність запам'ятовування інформації, сприяє розвитку асоціативних зв'язків, що в подальшому сприятиме більш швидкому встановленню діагнозу в реальних умовах.

Найбільш показовим та ефективним застосування імітаційних активних методів навчання є при роботі біля ліжка хворого.

Курація хворих, до якої ми вдаємося кожного заняття, включає в себе елементи різних методів активного навчання. Насамперед, це – стажування. Протягом курації студент-медик відточує навички, які в подальшому допоможуть йому стати висококваліфікованим лікарем, – це й мистецтво спілкування, вміння правильно ставити запитання, відокремлювати основне від другорядного, налагодження емоційного контакту з пацієнтом (збір скарг, анамнестичних даних), оволодіння чи удосконалення практичних навичок (огляд, перкусія, пальпація, тощо) – під час проведення об'єктивного обстеження хворого. Надалі необхідно проаналізувати інформацію, яку було отримано, для постановки попереднього діагнозу, призначення плану обстеження, проведення диференційної діагностики, постановки заключного діагнозу та призначення лікування (використовуються методи: аналіз конкретних ситуацій, "мозкової атаки"; "кейс-метод" та, знов-таки, – метод "стажування").

Крім того, в практиці ми використовуємо метод "рольової гри". Це може бути розігрування ролей на підставі реально існуючої історії хвороби (студенти "озвучують" ролі "пацієнта", "лікаря приймального відділення", "лікуючого лікаря", тощо), а може бути розігрування вигаданої ситуації (більш складний варіант), коли на підставі знань, отриманих у результаті підготовки до заняття, відповідно до нозологій, що вивчаються, студент самостійно "вигадує" текст ролі, який може зазнавати коректив протягом "п'єси", відповідно до інформації, отриманої від попередніх учасників гри.

Застосування активних та інтерактивних методів учить студентів співставляти та аналізувати інформацію, будувати зв'язне логічне висловлювання, спілкуватися один з одним, правильно викладати свою точку зору, терпимо ставитися до думки іншої людини.

Важливо знайти особисто-орієнтований, диференційований підхід до кожного студента, враховувати, його можливості, схильності, потреби. Особливо актуальним він є при навчанні іноземних студентів, коли необхідно враховувати не лише базовий рівень знань, але й особливості менталітету, національної культури та релігії.

Більше можливостей для використання активних та інтерактивних методів навчання з'являється при викладанні медичних дисциплін студентам VI курсу (субординаторам) та лікарям-інтернам. Цьому сприяє наявність більшого багажу знань, певного практичного досвіду, що дозволяє студентам розкрити творчий потенціал, професійні здібності. Проведення науково-практичних конференцій також спонукає студентів до творчого пошуку, веде до розширення кругозору. Всі ці вміння є фундаментом їхньої майбутньої професії. Таким чином, можна сказати, що активні методи спрямовані на створення сприятливого мотиваційного й емоційного фону на занятті, що призводить до розвитку стійкого інтересу до вивчення предмету.

Кожний із методів, що застосовуються в педагогічній практиці, має свої переваги й недоліки, але використання їх у системі, у взаємозв'язку допоможе досягти найкращих результатів у засвоєнні студентами знань і в розвитку їхньої розумової активності. Лише інтегруючись одні в інші, поєднуючись та взаємодоповнюючись, традиційні та нетрадиційні методи навчання у вищих навчальних закладах, у тому числі медичних, можуть привести до очікуваних результатів.

Література

1. Абрамова И.Г. Активные методы обучения в системе высшего образования. – М.: Гардарики, 2008. – 368 с.
2. Жиликова О.В., Ставерська Т.О. Застосування інноваційних методик під час підготовки фахівців з економічних спеціальностей. – Харків, 2011 – 217 с.
3. Верига Ю.А. Організаційно-методичні аспекти та інноваційні технології підготовки та перепідготовки фахівців з обліку, аудиту, фінансів. – Полтава: ВНЗУ «ПУЕТ», 2010 – 201с.
4. Баюл Т.П., Степаненкова Л.Т. Використання активних методів навчання в професійній підготовці студентів // Педагогические науки. – 2009. – № 5. – С. 16-18.
5. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный анализ. – М, 1993. – 215с.
6. Смолкин А.М. Методы активного обучения. – М.: Высшая школа, 1991. – 176 с.
7. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К., 2007. – 232с.

ПЕДАГОГІЧНІ КОНФЛІКТИ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Копотєва Н.В., Наконечна С.А.

Харківський національний медичний університет, м. Харків

Сучасна теорія і практика конфліктології свідчать, що в реальному житті люди досить часто неоднаково сприймають і оцінюють ті чи інші події, і це нерідко призводить до суперечливих ситуацій. Якщо ситуація, яка виникла, несе в собі загрозу для досягнення мети навіть одному з учасників взаємодії, то виникає конфлікт.

Конфлікти зустрічаються у всіх сферах діяльності людей і часто відносяться до числа значних і хвилюючих подій людського життя. Конфлікт – це відкрите зіткнення сторін, думок, сил, пов'язане з розходженням уявлень про цілі, шляхи і методи їх досягнення, про характер завдань і способи їх вирішення. Застрахуватися від конфліктів практично неможливо, тому що в будь-якій організації існує маса об'єктивних причин, які можуть сприяти загостренню обстановки. Оскільки професійна діяльність педагога ВНЗ-у передбачає постійну співпрацю з великою кількістю людей: студентами, колегами, адміністрацією, йому необхідно володіти вміннями для попередження конфліктів, тобто знаннями педагогіки і психології та усвідомлення їх ролі в міжособистісній взаємодії. Ставлення в педагогічному колективі, як і в будь-якому колективі, регулюються загальними правилами і нормами гарного тону, ділового етикету, які передбачають взаємну ввічливість, люб'язність, увагу один до одного. Рушійними силами педагогічного процесу виступають протиріччя тобто конфлікт, вирішення якого, як правило, призводить до позитивних результатів. Загальні рекомендації для вирішення конфліктної ситуації можуть бути зведені до наступного:

- визнати існування конфлікту, тобто визнати наявність протилежних цілей; визначити можливість переговорів;
- узгодити процедуру переговорів;
- виявити коло питань, що становлять предмет конфлікту;
- розробити варіанти рішень;
- вжити узгоджене рішення;
- реалізувати ухвалене рішення на практиці.